

Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України  
(ЦДАМЛМ України)

**ФОНД № 778**

**Толкачов Зіновій Шендерович**

**(1903 - 1977)**

**український художник**

**ОПИС № 1**

**справ постійного зберігання**

**1936 – 1965**

Київ 2020

## Зміст

	№№ од. зб.	№№ арк.
Передмова		3 – 5
Іменний покажчик		6
I. Творчі документи Толкачова З.Ш.	1 – 25	7 – 11
II. Документи про Толкачова З.Ш.	26 – 27	11

## Передмова

Зіновій Шендерович Толкачов – український маляр-монументаліст, живописець і графік. Народився в єврейській землеробській колонії Щедрін Бобруйського повіту Мінської губернії 12 (25) лютого 1903.

У 1909–1919 роках – навчався на ремісничому відділенні Київського казенного єврейського училища, а потім – у художній школі. Через матеріальну скруту в родині залишив школу і став учнем майстра з розпису вивісок. Пізніше писав кіноафіші в «мальовничій артлі» Манна<sup>1</sup>.

У 1919–1920 рр. навчався у ВХУТЕМАС (*Вищій художньо-технічній майстерні*) в Москві. Наприкінці 20-х рр. продовжив студії у Київському художньому інституті (у Федора Кричевського).

У 1919–1920-у роках художник навчався у ВХУТЕМАСі у Москві, у 1928–1929-у роках – у Київському художньому інституті (у Федіра Кричевського). Служив у Червоній армії, перед початком Другої Світової війни викладав у Київському художньому інституті. Тоді Толкачов був дуже відомим художником, роботи якого експонувалися в містах України, а також у Москві, Ленінграді, Празі, Варшаві, Венеції, Філадельфії, Копенгагені, Амстердамі<sup>2</sup>.

У роки Другої Світової постали цикли його робіт: «Окупанти», «Майданек», «Христос на Майданеку». 1944 року в Любліні (Польща) відкрилася виставка Толкачова. Наступного року художник працює над серіями «Освенцім», «Квіти Освенціма» (деякі роботи з цих серій з'являлися і після війни, у 1961-1963 рр). Низка малюнків, що увійшли в альбом «Освенцім», зроблена на бланках табору – іншого паперу не було. На полях чорно-білих замальовок Толкачов записав розповіді небагатьох уцілілих в'язнів концтабору.

---

<sup>1</sup> Біографія Зіновія Толкачова [Електронний ресурс] // Центр досліджень історії та культури східноєвропейського єврейства [Веб-сайт] – Режим доступу: <http://jewishart.com.ua/biografiya-zinoviya-tolkachova/>

<sup>2</sup> Зиновій Толкачов [Електронний ресурс] // Бібліотека українського мистецтва [Веб-сайт] – Режим доступу: <http://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/tolkachov-zinoviyu/>

В повоєнні роки Зіновій Толкачов створив серії портретів своїх сучасників, насамперед митців. Він також намалював ілюстрації до літературних творів Шолом-Алейхема (серія «Містечко»), Іцхока Лейбуша Переца, Бертольда Брехта («Матінка Кураж та її діти») та інших<sup>1</sup>.

Помер художник 30 серпня 1977 у Києві.

Представлені у даному описі документи до ЦДАМЛМ України у 1972 році фондоутворювач передав особисто. На їхній основі було сформовано особовий фонд № 778. У 2020 році опис № 1 первинного розбору взято на перероблення і вдосконалення, внаслідок чого укладено опис № 1 справ постійного зберігання, до якого внесено 28 одиниць зберігання за 1936 – 1965 рр.

Справи опису розміщено у розділах: «Творчі документи Толкачова З.Ш.», «Документи про Толкачова З.Ш.».

Серед документів першого розділу «Творчі документи Толкачова З.Ш.»: книжкова графіка (ілюстрації до творів Первомайського Л.С., макет альбому малюнків «Освенцім» та пробні типографські відбитки малюнків до альбому «Освенцім») та станкова графіка (портрети українських письменників Бажана М.П., Гончара О.Т., Забіли Н.Л., Остапа Вишні, Тичини П.Г. та ін.).

До розділу «Документи про Толкачова З.Ш.» увійшли: вступна стаття Первомайського Л.С. «Свидетель обвинения» до альбому Толкачова З.Ш. «Освенцім», а також лист Машинцева В.М., директора видавництва «Мистецтво», начальника відділу мистецтвознавчої та музичної літератури Всесоюзного об'єднання «Союзкнига» з приводу видання альбому малюнків Толкачова З.Ш. «Освенцім».

Документи у розділах опису систематизовано за структурно-хронологічною ознакою.

Фізичний стан документів, внесених до опису, в цілому задовільний.

---

<sup>1</sup> Біографія Зіновія Толкачова [Електронний ресурс] // Центр досліджень історії та культури східноєвропейського єврейства [Веб-сайт] – Режим доступу: <http://jewishart.com.ua/biografiya-zinoviya-tolkachova/>

Опис укладено згідно з методичним посібником «Робота з документами особового походження» (К., 2009).

Передмову склав:

головний спеціаліст

відділу довідкового апарату

документів

А. Ю. Чумаковська

\_\_\_\_\_ 2020 р.

## Іменний покажчик

	№№ од. зб.
Бажан М.П.	10, 25
Василевська В.Л.	24
Головко А.В.	11
Гончар О.Т.	12
Гордієнко К.О.	13
Десняк О.Г.	6
Донченко О.В.	14
Забіла Н.Л.	7
Іваненко О.Д.	15
Качура Я.Д.	16
Козаченко В.П.	17
Кротевич Є.М.	8
Кучер В.С.	18
Машинцев В.М.	27
Остап Вишня (спр. ім'я Губенко П.М.)	23
Первомайський Л.С.	1, 4, 26
Пичхадзе М.	27
Рибак Н.С.	5
Скляренко С.Д.	19
Смолич Ю.К.	20
Собко В.М.	20
Тичина П.Г.	9
Тудор С.Й. (спр. прізвище Олексюк)	21
Хазан М.[Д.]	22

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішенням ЕПК ЦДАМЛМ України

11. 09. 2020 р. Протокол № 8

**ФОНД № 778**

**Толкачов Зіновій Шендерович**

**(1903 - 1977)**

**український художник**

**ОПИС № 1**

**справ постійного зберігання**

**1936 – 1965**

Надходження згідно з актом № 1303 за 1972 р.

№№ з/п	Заголовок справи	Крайні дати документів у справі	Кількість документів в у справі	Кількість аркушів у справі	Примітка
1	2	3	4	5	6
<b>I. ТВОРЧІ ДОКУМЕНТИ ТОЛКАЧОВА З.Ш.</b>					
<b>ГРАФІКА</b>					
<i>- книжкова графіка</i>					
1.	Толкачов З.Ш. «Неведомым солдатам», «Молебный марш». Ілюстрації до творів Первомайського Л.С. Автолітографія	[1936]	2	2	
2.	Толкачов З.Ш. «Освенцім». Макет альбому	не раніше 1965	1	16	

1	2	3	4	5	6
3.	Толкачов З.Ш. «Освенцім». Пробні типографські відбитки малюнків альбому. Додаються підписи до малюнків альбому «Освенцім»	не раніше 1965	32	33	
	<i>- станкова графіка</i>				
4.	Толкачов З.Ш. Портрети українського письменника і поета Первомайського Л.С. Папір, літографія	1936, 1948	2	2	ВФ
5.	Толкачов З.Ш. Портрет українського письменника Рибача Н.С. Папір тонований, сепія, крейда	1946	1	1	ВФ
6.	Толкачов З.Ш. Портрет українського письменника Десняка О.Г. Картон тонований, пастель, гуаш	1946 – 1948	1	1	ВФ
7.	Толкачов З.Ш. Портрет української письменниці, поетеси Забілої Н.Л. Картон тонований, пастель	1946 – 1948	1	1	ВФ
8.	Толкачов З.Ш. Портрет українського письменника та драматурга Кротевича Є.М. Картон тонований, пастель	1946 – 1948	1	1	ВФ
9.	Толкачов З.Ш. Портрети українського поета Тичини П.Г. Папір, картон тонований, пастель	1946 – 1948, 1948	2	2	ВФ



1	2	3	4	5	6
10.	Толкачов З.Ш. Портрет українського поета Бажана М.П. Папір тонований, пастель	1948	1	1	ВФ
11.	Толкачов З.Ш. Портрет українського письменника і критика Головка А.В. Папір тонований, літографія	1948	1	1	
12.	Толкачов З.Ш. Портрет українського письменника Гончара О.Т. Папір тонований, літографія	1948	1	1	
13.	Толкачов З.Ш. Портрет українського письменника Гордієнка К.О. Папір тонований, літографія	1948	1	1	
14.	Толкачов З.Ш. Портрет українського поета, прозаїка, казкаря Донченка О.В. Папір тонований, літографія	1948	1	1	
15.	Толкачов З.Ш. Портрет української дитячої письменниці та перекладачки Іваненко О.Д. Папір тонований, літографія	1948	1	1	
16.	Толкачов З.Ш. Портрет українського письменника Качури Я.Д. Папір тонований, пастель, гуаш, сепія	1948	1	1	

1	2	3	4	5	6
17.	Толкачов З.Ш. Портрет українського письменника-прозаїка Козаченка В.П. Папір тонований, літографія	1948	1	1	ВФ
18.	Толкачов З.Ш. Портрет українського письменника-прозаїка Кучера В.С. Картон тонований, пастель, гуаш	1948	1	1	ВФ
19.	Толкачов З.Ш. Портрет українського письменника Скляренка С.Д. Папір тонований, автолітографія	1948	1	1	ВФ
20.	Толкачов З.Ш. Портрети українських письменників Собка В.М., Смолича Ю.К. Папір тонований, літографія	1948	2	2	ВФ
21.	Толкачов З.Ш. Портрет українського письменника Тудора С.Й. (спр. прізвище Олексюк) Папір тонований, пастель, вугіль, гуаш	1948	1	1	ВФ
22.	Толкачов З.Ш. Портрет українського письменника Хазана М.[Д.] Папір тонований, пастель, вугіль, гуаш	1948	1	1	ВФ
23.	Толкачов З.Ш. Портрет українського письменника Остапа Вишні (спр. ім'я Губенко П.М.) Папір тонований, сангіна	1948	1	1	

1	2	3	4	5	6
24.	Толкачов З.Ш. Портрет польської письменниці Василевської В.Л. Папір тонований, сепія	1948	1	1	
25.	Толкачов З.Ш. Портрет українського поета Бажана М.П. Папір, туш	б/д	1	1	
<b>II. ДОКУМЕНТИ ПРО ТОЛКАЧОВА З.Ш.</b>					
26.	Первомайський Л.С. «Свидетель обвинения». Вступна стаття до альбому Толкачова З.Ш. «Освенцім». Російською мовою. Машинопис	24 червня 1964	1	11	
27.	Лист Машинцева В.М., директора видавництва «Мистецтво», начальнику відділу мистецтвознавчої та музичної літератури Всесоюзного об'єднання «Союзкнига» Пичхадзе М. з приводу видання альбому малюнків Толкачова З.Ш. «Освенцім».	не пізніше 1965	1	2	
	* * *				
28.	Здавальний опис № 1, опис первинного розбору документів № 1	23 квітня 1973, 04 серпня 1980	2	5	

В опис № 1 внесено 28 (двадцять вісім) одиниць зберігання з № 1 по № 28 – 64 (шістдесят чотири) документи на 94 (дев'яноста чотирьох) аркушах.

Опис склав:

головний спеціаліст

відділу довідкового апарату

документів

А. Ю. Чумаковська

\_\_\_\_\_ 2020 р.

Прийнято на постійне зберігання до ЦДАМЛМ України 28 (двадцять вісім) одиниць зберігання з № 1 по № 28 –

64 (шістдесят чотири) документи на 94 (дев'яноста чотирьох) аркушах.

Документи передав:

головний спеціаліст

відділу довідкового апарату

документів

А. Ю. Чумаковська

Документи прийняв:

начальник відділу забезпечення

збереженості документів

Т. М. Снежкова

\_\_\_\_\_ 2020 р.